

VARSTVO PRED INDUSTRIJSKIMI NESREČAMI V NOVI ZAKONODAJI

Bojan Ušeničnik*

UDK 628.51 (100): 340.130

V Republiki Sloveniji ureja varstvo pred industrijskimi nesrečami zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami in delno zakon o varstvu okolja. Z omenjenima zakonoma so urejena načela odgovornosti proizvajalcev za posledice nesreč, naloge proizvajalcev pri varstvu pred temi nesrečami, pravice in dolžnosti delavcev, vsebina in izdelava načrtov zaščite in reševanja ob industrijskih nesrečah, obveščanje in alarmiranje ob nevarnostih, izvajanje zaščitnih ukrepov, organiziranje sil za zaščito, reševanje in pomoč ter usposabljanje in financiranje.

Po omenjenih zakonih je vsaka pravna in fizična oseba odgovorna za izvajanje ukrepov varstva pred industrijskimi nesrečami. Vsaka pravna ali fizična oseba, ki namenoma ali iz velike malomarnosti povzroči ogroženost, zaradi katere nastanejo stroški nujnega ukrepanja, oziroma povzroči nesrečo, mora pokriti stroške zaščitnih in reševalnih intervencij, stroške sanacije in vzpostavitve v prejšnje stanje ter stroške odškodnin fizičnim in pravnim osebam.

Varstvo pred industrijskimi nesrečami po novem ureja zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami in delno zakon o varstvu okolja.

Za industrijske nesreče se po omenjenem zakonu štejejo dogodki, ki so ušli nadzoru pri spremljanju dejavnosti ali upravljanju s sredstvi za delo ter ravnanju z nevarnimi snovmi, nafto in njenimi derivati ter energetskimi plini med proizvodnjo, predelavo, uporabo, skladiščenjem, pretovarjanjem, prevozom ali odstranjevanjem, katerega posledica je ogrožanje življenja ali zdravja ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine in okolja.

Načela odgovornosti

Po zakonu o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami bo vsaka pravna in fizična oseba v skladu z zakonom odgovorna za izvajanje ukrepov varstva pred industrijskimi nesrečami. Pravna ali fizična oseba, ki namenoma ali iz velike malomarnosti povzroči ogroženost, zaradi katere nastanejo stroški nujnega ukrepanja, oziroma povzroči nesrečo, mora pokriti:

- stroške zaščitnih in reševalnih intervencij,
- stroške sanacije in vzpostavitve prejšnjega stanja,
- stroške odškodnin fizičnim in pravnim osebam.

Zakon o varstvu okolja poleg tega določa, da je povzročitelj čezmerne obremenitve okolja kazensko in odškodninsko odgovoren v skladu z zakonom. Odgovornost se nanaša tudi na osebo, ki je s svojim nezakonitim ali nepravilnim dejanjem omogočil

la ali dopustila povzročitelju čezmerno obremenjevanje. Zakon tudi določa, da mora povzročitelj obremenitve oziroma njegov pravni naslednik na svoje stroške odpraviti vir in posledico svojega posrednega ali neposrednega obremenjevanja okolja.

Ob ekoloških nesrečah lahko Ministrstvo za okolje in prostor v soglasju z ministrom, pristojnim za zaščito in reševanje, v skladu z načelom obveznega ukrepanja odredi povzročitelju ali pristojni službi obvezno sanacijo, nujno intervencijo in uvedbo izjemnih zaščitnih ukrepov. Ministrstvo za okolje in prostor v sodelovanju z ministroma, pristojnima za zdravstvo ter za zaščito in reševanje, predpiše tudi opozorila, priporočila in izredne ukrepe ogroženim prebivalcem. Povzročitelj obremenjevanja krije celotne stroške, nastale zaradi obremenjevanja okolja. Zato se mora povzročitelj tveganja po zakonu o varstvu okolja obvezno zavarovati proti odgovornosti za škodo, ki jo lahko povzroči z ekološko nesrečo tretji osebi, državi ali lokalni skupnosti. (Vlada v zvezi s tem lahko predpiše primere zavarovanja in varščine za povračilo morebitne škode.)

Naloge varstva pred industrijskimi nesrečami

Vsa podjetja, zavodi in druge organizacije morajo, ne glede na njihov delovni proces, zagotoviti pogoje in možnosti za izvajanje osebne in vzajemne zaščite delavcev ter izvajati predpisane zaščitne ukrepe pred industrijskimi in drugimi

nesrečami. S tem namenom morajo na svoje stroške zagotoviti:

- torbico prve pomoči na vsakih 100 zaposlenih v izmeni,
- nosila na vsakih 100 zaposlenih v izmeni,
- garnituro orodja za reševanje ter ustrezna gasilna sredstva.

Podjetja, zavodi in druge organizacije, ki v delovnem procesu uporabljajo, proizvajajo, prevažajo ali skladiščijo nevarne snovi, nafto in njene derivate ter energetske pline in opravljajo dejavnost ali upravlajo s sredstvi za delo, ki predstavljajo nevarnost za nastanek nesreče, pa morajo poleg tega izdelati oceno ogroženosti ter načrt zaščite in reševanja. Na lastne stroške morajo vzpostaviti in vzdrževati pripravljenost za ukrepanje, organizirati potrebne sile za zaščito, reševanje in pomoč, zagotoviti obveščanje in alarmiranje delavcev in okoliškega prebivalstva ob nevarnostih ter sofinancirati sorazmeren del priprav lokalne skupnosti glede na obseg in stopnjo ogroženosti, ki jo povzroča njihova dejavnost.

Pravice in dolžnosti delavcev

Pri varstvu pred industrijskimi nesrečami morajo delavci sodelovati v Civilni zaščiti ter se usposablјati za osebno in vzajemno zaščito kot tudi za izvajanje predpisanih zaščitnih ukrepov.

Dolžnost sodelovanja v Civilni zaščiti se začne z 18. letom in traja do 63. leta starosti za moške oziroma do 55. leta za ženske. V Civilno zaščito državljane

* Republiška uprava za zaščito in reševanje Ministrstva za obrambo, Kardeljeva ploščad 26, Ljubljana.

140 razporedi upravni organ, pristojen za obrambne zadeve.

Pripadnik Civilne zaščite je lahko vpoklican na zbor zaradi razporeditve, k uvažalnemu, temeljnemu in dopolnilnemu usposabljanju ter k opravljanju nalog zaščite, reševanja in pomoči.

Pripadniku, ki je vpoklican k opravljanju nalog Civilne zaščite zunaj podjetja, zavoda ali druge organizacije, kjer je zaposlen, zagotavlja sredstva za nadomestilo plače država ali lokalna skupnost.

Delodajalec delavca – pripadnika Civilne zaščite, ki sodeluje pri opravljanju nalog zaščite, reševanja in pomoči, zaradi njegove udeležbe pri opravljanju teh nalog ne sme odpustiti, razporediti na drugo delovno mesto ali kako drugače oškodovati.

Izdelava načrtov zaščite in reševanja

Načrte zaščite in reševanja izdelajo državni organi, občine ter določena podjetja, zavodi in druge organizacije. Načrti zaščite in reševanja morajo temeljiti na ocenah ogroženosti ter na drugih strokovnih podlagah.

Načrti zaščite in reševanja podjetij, zavodov in drugih organizacij morajo vsebovati:

- navodilo o izvajanju mobilizacije in o aktiviranju,
- navodilo o ukrepanju ob posamezni nesreči ter
- pregled sil in sredstev za zaščito, reševanje in pomoč.

Načrti zaščite in reševanja podjetja, zavoda in druge organizacije morajo biti usklajeni z načrti zaščite in reševanja lokalne skupnosti. Načrte verificira pristojni organ lokalne skupnosti.

Obveščanje in alarmiranje ob nevarnostih

Podjetja, zavodi in druge organizacije, katerih dejavnost predstavlja tveganje za delavce in okoliško prebivalstvo, morajo na svoje stroške zagotoviti alarmna sredstva in jih povezati v sistem javnega alarmiranja.

Podjetja, zavodi in druge organizacije morajo o vseh nevarnostih in izjemnih dogodkih obveščati pristojni center za obveščanje ali neposredno organe, pristojne za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Izvajanje zaščitnih ukrepov

Podjetja, zavodi in druge organizacije morajo po zakonu izvajati naslednje zaščitne ukrepe:

- določene prostorske, urbanistične, gradbene in druge tehnične ukrepe,
- radiološkokemično in biološko zaščito,
- zaklanjanje ter
- zaščito kulturne dediščine.

Projekti za graditev objektov in naprav, namenjenih oskrbi prebivalstva, javnemu prometu ter skladiščenju, proizvodnji in uporabi nevarnih snovi, nafte in njenih derivatov ter energetskih plinov morajo vsebovati študijo varnosti pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Lastniki in uporabniki objektov in naprav, ki so namenjeni javni oskrbi z vodo, proizvodnji, prometu in skladiščenju živil, zdravil in živinske krme, javni zdravstveni službi ter varstvu in izobraževanju otrok, morajo zagotoviti zaščitna sredstva in izvajati predpisane ukrepe za radiološko, kemično in biološko zaščito.

Vlada predpiše klasifikacijo ter mejne in kritične vrednosti emisij snovi v tla, vodo in zrak, minister za okolje in prostor pa v sodelovanju z drugimi ministri predpiše pravila ravnanja glede na stopnjo tveganja pri prometu, proizvodnji in uporabi nevarnih snovi.

Zaklonišča osnovne zaščite se gradijo predvsem v mestih in drugih ogroženih naseljih v novih objektih, namenjenih javni zdravstveni službi, varstvu in izobraževanju otrok, varstvu kulturne dediščine, javnim telekomunikacijam, nacionalni televiziji in radiu, opravljanju železniškega, pomorskega in zračnega prometa, ter v pomembnih energetskih in industrijskih objektih, kjer bi se v vojni opravljale dejavnosti posebnega pomena za obrambo in zaščito. V drugih novih objektih na ogroženih območjih pa je obvezna le ojačitev prve plošče, tako da zdrži rušenje nanjo.

Organiziranje sil za zaščito, reševanje in pomoč

Za opravljanje nalog zaščite, reševanja in pomoči morajo podjetja, zavodi in druge organizacije glede na ogroženost organizirati organe vodenja (poveljnik Civilne zaščite podjetja ali poverjenik za Civilno zaščito) ter enote in službe Civilne za-

ščite (enota za prvo pomoč, gasilska enota, tehnično reševalna enota, enota za RKB-zaščito ter služba za vzdrževanje in uporabo zaklonišč).

Merila za organiziranje, opremljanje in usposabljanje enot in služb Civilne zaščite predpiše Vlada.

Operativno strokovno vodenje sil za zaščito, reševanje in pomoč se organizira in izvaja kot enoten sistem. Vodenje izvajajo poveljniki Civilne zaščite, štabi Civilne zaščite, poverjeniki za Civilno zaščito ter vodje posameznih enot in služb Civilne zaščite.

Usposabljanje

Uvajalno in temeljno usposabljanje pripadnikov Civilne zaščite iz podjetij, zavodov in drugih organizacij organizirajo država in lokalne skupnosti. Uvajalno in temeljno usposabljanje sme trajati skupno največ 15 dni, dopolnilno pa največ 5 dni na leto. Na usposabljanje se pripadnike Civilne zaščite vpokliče s pozivom, ki jim mora biti praviloma vročen 30 dni pred začetkom usposabljanja.

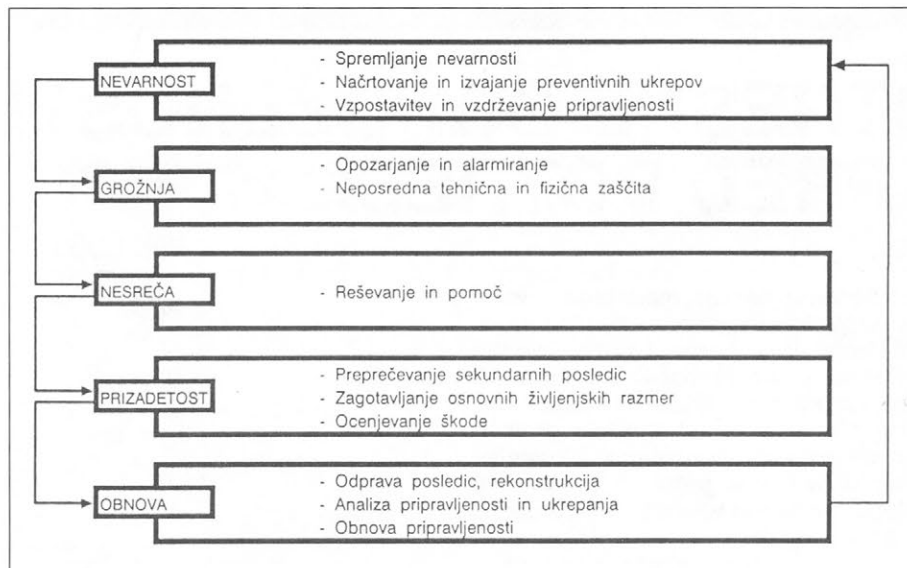
Financiranje

Podjetja, zavodi in druge organizacije morajo zagotoviti sredstva za organiziranje, pripravljanje in delovanje Civilne zaščite, za izvajanje zaščitnih ukrepov, za nadomestila plač za svoje delavce v času njihovega usposabljanja ter sredstva za druge stroške varstva pred nesrečami.

Obveznosti po mednarodnih pravnih aktih

Mednarodno pravno ureditev varstva pred industrijskimi nesrečami predstavlja predvsem konvencija o prekomernih vplivih industrijskih nesreč (1) ter odlok Sveta Evropske gospodarske skupnosti (82/501/EGS) (2). Slovenija konvencije še ni ratificirala, omenjeni odlok Sveta pa velja za članice Evropske skupnosti.

Konvencija se nanaša na preprečevanje, pripravljenost in ukrepanje ob industrijskih nesrečah, ki imajo lahko prekomerne učinke, ter na mednarodno sodelovanje, ki obsega skupno raziskovalno dejavnost, izmenjavo informacij o tehnologiji in nevarnostih v smislu preprečevanja, ter na medsebojno pomoč ob nesrečah. Konvencija se ne nanaša na jedrske nesreče, radiološke nevarnosti, vojaške akcije in objekte, okvare jezov, prometne nesreče,

Slika 1. Funkcije sistema zaštite in reševanja.

nesreče, ki jih povzročijo aktivnosti na morju ter razlitja nafte ali drugih nevarnih snovi v morje.

Po tej konvenciji morajo države podpisnice izvajati ustrezne zaščitne ukrepe, ob nesrečah pa ščititi ljudi in okolje pred posledicami industrijskih nesreč. Države podpisnice morajo sprejeti ustrezne ukrepe za vzpostavitev in vzdrževanje pripravljenosti za ukrepanje ob industrijskih nesrečah, zagotoviti morajo sprejetje takšnih ukrepov pripravljenosti, ki bodo zagotavljali, da bodo prekomerni vplivi teh nesreč čim manjši. Države podpisnice morajo s tem namenom pripraviti ustrezne načrte ukrepanja. Prav tako morajo poskrbeti, da je prebivalstvo na ogroženih območjih pravočasno obveščeno o nevarnostih, o nevarnostih prekomernih vplivov industrijskih nesreč pa morajo obveščati tudi druge države. Dolžnost vseh držav podpisnic pa je, da med seboj sodelujejo z namenom, da bi zmanjšale nevarnosti in zagotovile hitro in učinkovito medsebojno pomoč.

K omenjeni konvenciji je bilo sprejetih 13 dopolnil, ki se nanašajo na popis nevarnih snovi, na podlagi katerih se določajo nevarne aktivnosti, postopek preiskovalne komisije v primeru industrijskih nesreč, na preventivne ukrepe, ukrepe za pripravljenosti v sili, obveščanje javnosti, medsebojno pomoč, arbitražo in drugo.

Direktiva Sveta Evropske gospodarske skupnosti določa cilje varstva pred industrijskimi nesrečami, obveznosti držav članic ter obveznosti proizvajalcev na področju varstva pred industrijskimi nesrečami in opredeljuje vlogo komisije Evropske gospodarske skupnosti pri uresničevanju direktive in izmenjavi podatkov.

Cilji direktive so osredotočeni na preprečevanje večjih industrijskih nesreč in zmanjševanje njihovih posledic za pre-

bivalstvo in okolje. Pod pojmom večja nesreča je po tej direktivi mišljen vsak pojav, kot je večja emisija, požar ali eksplozija, ki nastane kot posledica neobvladanih dogajanj med opravljanjem industrijske dejavnosti, ki vodi v hudo takojšnjo ali kasnejšo nevarnost za človeka, znotraj ali zunaj podjetja, in (ali) za okolje in pri kateri gre za eno ali več nevarnih snovi.

Tudi ta direktiva se ne nanaša na jedrske obrate in objekte za predelavo radioaktivnih snovi in materiala, vojaške objekte, proizvodnjo in skladiščenje eksplozivov, smodnika in municije, ekstrakcijo in druge rudarske operacije ter na obrate za odlaganje toksičnih in nevarnih odpadkov, ki jih urejajo drugi akti Evropske skupnosti.

Direktiva ureja splošne in posebne obveznosti. Splošne obveznosti se nanašajo na varnostne ukrepe in ukrepe za preprečevanje industrijskih nesreč, posebne obveznosti pa se nanašajo predvsem na obveščanje javnosti ter na sestavo in uporabo načrtov za zaščito in reševanje.

V direktivi so natančno opredeljena merila za ugotavljanje nevarnih dejavnosti ter obveznosti proizvajalcev. Le-ti morajo o nesreči obvezno obvestiti pristojne organe in jim dati na razpolago podatke o naravi ter posledicah nesreče za človeka in okolje kot tudi o sprejetih ukrepih za preprečevanje in zmanjšanje njihovih posledic. Proizvajalci morajo pristojne organe obveščati tudi o potrebnih ukrepih za lajšanje posledic nesreče ter za preprečitev ponovne nesreče.

1982; 87/216/EGS z dne 19. marca 1987; 141 88/610/EGS z dne 24. novembra 1988).

4. Konvencija o prekomernih vplivih industrijskih nesreč. Združeni narodi, Helsinki, 17. marca 1992.

Bojan Ušeničnik Protection against industrial accidents regulated by the new legislation

Protection against industrial accidents in the Republic of Slovenia is regulated by the Law on Protection against Natural and other Disasters and partially by the Law on the Protection of the Environment. Both laws regulate the principles of the responsibility of the producers for the consequences of hazards, the duties of the producers for prevention against accidents, the rights and responsibilities of workers, the content and elaboration of plans for protection and rescuing for industrial accidents, monitoring and warning during times of risk, execution of protective measures, organisation of task forces for protection, rescuing and assistance, education and financing.

Every natural and legal person company under is responsible for the execution of preventive measures against industrial accidents. Every natural or legal person causing risks on purpose or because of great carelessness and thereby inducing costs of emergency actions or causing an accident will have to cover the costs of protection and rescue actions, the costs of rehabilitation and restoration and costs for reimbursement to the natural and legal persons.

UJMA

UJMA

1. Zakon o varstvu okolja. Uradni list RS, št. 32-17/93.
2. Zakon o varstvu pred požarom. Uradni list RS, št. 71/93.
3. Direktiva Sveta Evropske gospodarske skupnosti (82/511/EGS z dne 24. junija